

SZANSE I BARIERY ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI NA OBSZARACH WIEJSKICH ZACHODNIEGO POGRANICZA POLSKI W OPINII WÓJTÓW I BURMISTRZÓW GMIN ¹

Aleksander Lewczuk, Zbigniew Brodziński

Katedra Agrobiznesu i Ekonomii Środowiska,
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Wstęp

Najważniejszym problemem obszarów wiejskich w Polsce jest przyspieszenie procesu wielofunkcyjnego rozwoju, a zwłaszcza przedsiębiorczego wychowania społeczeństwa. Jest to kluczowy problem wszystkich regionów w Polsce, jak i wielu krajów Unii Europejskiej. Wielofunkcyjny rozwój jest to proces bardzo złożony, długotrwały, wymagający dużych nakładów finansowych, wykraczających często poza możliwości lokalne, a nawet regionalne. Istota tego procesu polega na wkomponowaniu w przestrzeń wiejską wielu nowych funkcji o charakterze pozarolniczym. Zdaniem KŁODZIŃSKIEGO [1999] wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich zmienia strukturę zatrudnienia ludności wiejskiej, w tym zwłaszcza rolniczej oraz źródła dochodów mieszkańców wsi. Wielu autorów podkreśla, że rozwoju obszarów wiejskich nie można jednak sprowadzać wyłącznie do tworzenia nowych miejsc pracy. Słusznie więc podkreśla WIERZBICKI i MICHNA [2000], że wielofunkcyjny rozwój jest pojęciem bardzo obszernym, w którym problemy wsi i rolnictwa muszą być traktowane bardzo szeroko i kompleksowo. Oznacza to, że nadal najważniejsze znaczenie ma umiejętne zespolenie tak rozumianego rozwoju obszarów wiejskich z procesem restrukturyzacji i modernizacji rolnictwa w świetle standardów Unii Europejskiej.

Zapóźnienie społeczno-gospodarczego rozwoju obszarów wiejskich zachodniego pogranicza Polski w stosunku do krajów Europy Zachodniej spowodowane jest niekorzystnymi warunkami klimatyczno-glebowymi, wysokim stopniem uspołecznienia rolnictwa w poprzednim systemie gospodarczym, słabo rozwiniętym sektorem agrobiznesu oraz bierną postawą mieszkańców wsi. Słaba kondycja ekonomiczna wielu gospodarstw rolnych sprawia, że zgromadzony dotychczas majątek produkcyjny jest mało wykorzystany.

Obszary wiejskie zachodniego przygraniczna, pomimo wielu cech wspólnych, posiadają specyficzne walory, które różnią się od siebie w skali lokalnej. Te specyficzne walory każda gmina może wykorzystać jako własne predyspozycje do

¹ Badania dofinansowane przez Fundację Współpracy Polsko-Niemieckiej w Warszawie.

rozwoju przedsiębiorczości. Władze lokalne przygotowując więc programy rozwoju winny identyfikować szanse i bariery występujące w poszczególnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego. W programowaniu rozwoju winna obowiązywać zasada efektywnego wykorzystywania miejscowych zasobów jako czynników wytwórczych, dzięki którym można zidentyfikować przyszłe funkcje gmin i wskazywać nowe kierunki zmian.

Metody badań

Celem niniejszej pracy było poznanie problemów (szans i barier) rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich zachodniego pogranicza, ze szczególnym uwzględnieniem renty położenia gmin oraz możliwości wykorzystania zasobów lokalnych.

W badaniach szczególną uwagę zwrócono na szanse i bariery aktywizacji społeczno-gospodarczej obszarów wiejskich zachodniego pogranicza kraju, a w szczególności rozwój przedsiębiorczości w oparciu o lokalne zasoby. Wynika to z założenia, że współpraca transgraniczna, przyczyniając się do wzrostu konkurencyjności obszarów przygranicznych, może przyczynić się do racjonalnego zagospodarowania zasobów lokalnych w rozwoju przedsiębiorczości. W badaniach przyjęto również założenie, że aktywizacja społeczno-gospodarcza wiejskich obszarów przygranicznych napotyka na szereg barier. Identyfikacja tych barier i ich eliminowanie może znacząco zwiększyć skalę efektów współpracy transgranicznej w zakresie rozwoju przedsiębiorczości i przedsiębiorczego wychowania społeczeństwa, zwłaszcza na obszarach wiejskich.

Badania przeprowadzono pod koniec 2002 r. na obszarze działalności następujących euroregionów: „Nysa”, „Nysa-Sprewa-Bóbr”, „Pro-Europa-Viadrina” oraz „Pomerania”. W badaniach wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego z zastosowaniem kwestionariusza wywiadu. Badaniami objęto 140 wójtów i burmistrzów gmin wyżej wymienionych euroregionów.

Wyniki badań i dyskusja

Ludność wiejska zachodniego pogranicza Polski boryka się z wieloma problemami. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć wysokie bezrobocie i niski poziom rozwoju rolnictwa w stosunku do standardów Unii Europejskiej. Kluczem do rozwiązania tych problemów jest aktywizacja społeczno-gospodarcza ludności wiejskiej (rolniczej i pozarolniczej), głównie poprzez rozwój przedsiębiorczości. Mając to na uwadze wójtom i burmistrzom postawiono pytanie – jakie warunki posiadają gminy zachodniego pogranicza dla rozwoju przedsiębiorczości.

Z wypowiedzi wójtów i burmistrzów wynika, że 30,9% gmin zachodniego pogranicza posiada sprzyjające warunki dla rozwoju przedsiębiorczości. Natomiast aż w 62,6% gmin warunki te oceniono jako „raczej sprzyjające”, zaś w 6,5% gmin jako niesprzyjające. Wypowiedzi wójtów i burmistrzów świadczą o tym, że gminy zachodniego pogranicza posiadają określone zasoby, które mogą być wykorzystane w rozwoju przedsiębiorczości. Konieczna jest więc identyfikacja zasobów gmin, które można wykorzystać w procesie aktywizacji społeczno-gospodarczej obszarów wiejskich.

Tabela 1; Table 1

Specyfika gminy mogąca przyciągnąć inwestorów z Polski
Commune's unique features able to attract the Polish investors

Wyszczególnieni; Specification	Euroregiony* (%); Euroregions* (%)				
	N	SNB	PEV	P	R
Walory krajobrazowe i architektoniczne (turystyka i agroturystyka); Landscape and architectural values (tourism and agrotourism)	64,7	12,5	65,2	33,3	41,8
Brak uzbrojonych terenów; No developed areas	0,0	2,5	3,3	0,0	8,8
Położenie gminy w pobliżu granicy Commune's proximity to the border	26,5	40,0	39,1	48,1	38,5
Opracowanie ofert inwestycyjnych Proper preparing of investment offers	11,8	15,0	13,0	22,2	15,6
Poprawa infrastruktury; Infrastructure development	0,0	12,5	3,3	0,0	4,9
Dobra infrastruktura; High level of infrastructure	14,7	12,5	13,0	22,2	15,6
Ulgi podatkowe dla przedsiębiorców Tax reliefs for entrepreneurs	5,9	7,5	26,1	22,2	13,9
Występujące kopaliny; Extractable minerals	5,9	5,0	3,3	3,7	4,1
Biopaliwa, alternatywna energia wiatrowa Biofuels, alternative wind energy	0,0	0,0	0,0	7,4	1,6
Utylizacja odpadów; Waste utilisation	0,0	0,0	0,0	7,4	1,6
Wykwalifikowana siła robocza; Skilled labour force	0,0	2,5	8,7	7,4	4,1
Blisko aglomeracji; Proximity to urbanized area	5,9	20,0	26,1	29,6	19,7
Wolne budynki po zakładach Vacant post-factory buildings	14,7	5,0	8,7	7,4	9,0
Dobra komunikacja drogowa i kolejowa, bliskość autostrady; Good overland and railway communication, proximity to a motorway	0,0	12,5	26,1	18,5	13,1
Dobre gleby; Rich soils	0,0	0,0	8,7	3,7	2,5
Tereny pod budownictwo przemysłowe, tereny pod inwestycje; Potential sites for industrial buildings, areas to be invested in	14,7	20,0	21,7	25,9	20,5
Duża ilość siły roboczej; Large amount of labour force	0,0	7,5	8,7	22,2	9,0
Lotnisko, port; Airport, port	0,0	0,0	0,0	11,1	2,5

* – Objasnienie skrótów nazw euroregionów; Abbreviations for the Euroregions names: N – Nysa, SNB – Sprewa-Nysa-Bóbr, PEV – Pro-Europa-Viadrina, P – Pomerania, R – razem euroregiony; total Euroregions

Z wielu badań wynika, że najbardziej rozwijają się te obszary wiejskie, które dostają zewnętrzny impuls do rozwoju w postaci środków finansowych na inwestycje [DUCZKOWSKA-MAŁYSZ (red.) 1993; KŁODZIŃSKI (red.) 2000]. Zatem interesując było poznanie specyficznych walorów gmin zachodniego pogranicza, które mogą być wykorzystane do przyciągnięcia inwestorów z kraju i zagranicy. Specyfikę gmin zachodniego pogranicza, która może przyciągnąć inwestorów z kraju, przedstawiono w tabeli 1.

W opinii wójtów i burmistrzów tą specyfiką w 41,8% gmin zachodniego pogranicza są duże walory krajobrazowe i architektoniczne, które można wykorzystać w rozwoju turystyki i agroturystyki. Dużym atutem ponad co trzeciej gminy (38,5%) jest jej położenie w pobliżu granicy niemieckiej. Z kolei co piąta gmina ma tę zaletę, że posiada wolne tereny pod budownictwo przemysłowe i inne inwestycje (20,5%) oraz położona jest w pobliżu aglomeracji miejskiej (19,7%). Specyficznymi walorami niektórych gmin jest również szeroko pojęta infrastruktura, a mianowicie (tab. 1):

- dobra infrastruktura (15,6% gmin),
- dobra komunikacja drogowa i kolejowa, bliskość autostrady (13,1%).

Tabela 2; Table 2

Specyfika gminy mogąca przyciągnąć inwestorów z zagranicy
Commune's unique features able to attract the foreign investors

Wyszczególnienie Specification	Euroregiony* (%); Euroregions* (%)				
	N	SNB	PEV	P	R
Walory krajobrazowe i architektoniczne (turystyka i agroturystyka); Landscape and architectural values (tourism and agrotourism)	71,9	20,0	72,7	31,8	48,2
Tania siła robocza i niska cena gruntów Cheap labour force and low land prices	12,5	15,0	22,7	36,4	20,5
Położenie gminy w pobliżu granicy Proximity of a commune to the border	31,3	42,5	36,4	68,2	44,6
Ulgi inwestycyjne; Tax relief for investments	9,4	10,0	18,2	31,8	16,1
Tereny pod budownictwo przemysłowe, tereny pod inwestycje; Potential sites for industrial buildings, areas to be invested in	18,8	20,0	22,7	22,7	21,4
Wykwalifikowana siła robocza; Skilled labour force	3,1	7,5	13,6	68,2	10,7
Dobra komunikacja drogowa i kolejowa, bliskość autostrady Good overland and railway communication, proximity of a motorway	18,8	5,0	18,2	36,4	17,9
Blisko aglomeracji; Proximity to urbanized area	6,3	10,0	31,8	36,4	18,8
Opracowanie ofert inwestycyjnych Proper preparation of investment offers	3,1	0,0	9,1	9,1	4,5
Dobra infrastruktura; High level of infrastructure	6,3	20,0	18,2	22,7	17,0
Nie ma możliwości; No possibilities	0,0	0,0	9,1	0,0	2,7

* - Objasnienie skrótów nazw euroregionów; Abbreviations for the Euroregions names: N - Nysa, SNB - Sprewa-Nysa-Bóbr, PEV - Pro-Europa-Viadrina, P - Pomerania, R - razem euroregiony; total Euroregions

Powszechnie jest wiadomo, że marzeniem każdej gminy jest przyciągnięcie inwestorów z zagranicy. Tym chyba należy tłumaczyć fakt, że badani wójtowie i burmistrzowie zupełnie inaczej i znacznie wyżej ocenili specyfikę swoich gmin w aspekcie możliwości pozyskania inwestorów z zagranicy (tab. 2). W specyfice tej szczególnie wysoko oceniono walory krajobrazowe i architektoniczne w prawie co drugiej gminie przygranicznej (48,2%). W opinii wójtów i burmistrzów dużym atutem gmin jest ich położenie w pobliżu granicy (44,6% gmin). Wśród innych ważniejszych cech specyficznych, które można wykorzystać w pozyskaniu kapitału zagranicznego, wójtowie i burmistrzowie wymienili:

- ofertę terenów pod budownictwo przemysłowe i inne inwestycje (21,4% gmin),
- tanią siłę roboczą i niską cenę gruntów (20,5%),
- bliskość położenia aglomeracji (18,8%),
- dobrą komunikację drogową i kolejową oraz bliskość autostrady (17,9%).

Tabela 3; Table 3

Specyfika gminy mogąca przyciągnąć turystów z Polski
Commune's unique features able to attract the Polish tourists

Wyszczególnienie Specification	Euroregiony* (%); Euroregions* (%)				
	N	SNB	PEV	P	R
Walory krajobrazowe i architektoniczne (turystyka i agroturystyka); Landscape and architectural values (tourism and agrotourism)	88,2	82,5	95,7	93,1	94,1
Dobrze rozwinięta baza produkcyjno-usługowa Well developed industrial and service infrastructure	20,6	15,0	30,4	17,2	21,0
Położenie gminy w pobliżu granicy Commune's proximity to the border	23,5	0,0	43,5	20,7	20,2
Dbalność o estetykę; Care of aesthetic qualities	2,9	2,5	8,7	6,9	5,0
Dobrze rozwinięty handel; Well developed trade	0,0	2,5	0,0	0,0	0,8
Imprezy sportowe; Sporting events	0,0	2,5	0,0	3,4	1,7
Możliwość budowy nowej bazy hotelowej, turystycznej; Possibility of building new hotel/tourist facilities	5,9	0,0	17,4	10,3	7,6
Rejon pamięci narodowej „teren nadodrzański” The area of national remembrance „Teren Nadodrzański”	0,0	0,0	0,0	3,4	0,8
Brak atrakcji turystycznych; No tourist attractions	5,9	0,0	0,0	0,0	1,7

* - Objaśnienie skrótów nazw euroregionów; Abbreviations for the Euroregions names: N - Nysa, SNB - Sprewa-Nysa-Bóbr, PEV - Pro-Europa-Viadrina, P - Pomerania, R - razem euroregiony; total Euroregions

Obszary wiejskie zachodniego pogranicza Polski w swoim rozwoju społeczno-gospodarczym winny szeroko wykorzystywać duże walory klimatyczne, przyrodnicze i architektoniczne. W tej dziedzinie jednak potrzebne jest przedsiębiorcze wychowanie społeczności lokalnych, świadomość posiadania zasobów przyrodniczych i umiejętności ich wykorzystania. Ważność tego problemu wynika również z faktu, że przyszłościowa strategia rozwoju gmin zachodniego pogranicza jest ściśle związana z rozwojem funkcji turystycznej na obszarach wiejskich [LEWCZUK, BINIEWICZ 2003]. Mając to na uwadze badanym wójtom i burmistrzom postawiono pytanie o specyficzne cechy ich gmin, które mogą przyciągnąć turystów z kraju (tab. 3).

W opinii wójtów i burmistrzów 94,1% gmin przygranicznych posiada bardzo duże walory krajobrazowe i architektoniczne, które mogą przyciągnąć turystów z kraju. Do innych zasobów gmin respondenci zaliczyli:

- dobrze rozwiniętą bazę produkcyjno-usługową (21,0%),
- położenie gmin w pobliżu granicy (20,2% gmin),
- możliwości budowy nowej bazy hotelowej i turystycznej (7,6%).

Wójtowie i burmistrzowie ocenili również specyficzne cechy gmin, które można wykorzystać w przyciągnięciu turystów z zagranicy (tab. 4).

Tabela 4; Table 4

Specyfika gminy mogąca przyciągnąć turystów z zagranicy
Commune's unique features able to attract the foreign tourists

Wyszczególnienie Specification	Euroregiony* (%); Euroregions* (%)				
	N	SNB	PEV	P	R
Walory krajobrazowe i architektoniczne (turystyka i agroturystyka); Landscape and architectural values (tourism and agrotourism)	88,2	75,0	95,7	89,3	92,2
Strefa przygraniczna; Border zone	26,5	7,5	34,8	39,3	26,7
Możliwość budowy nowej bazy hotelowej, turystycznej Possibilities of building new hotel/tourist facilities	8,8	7,5	30,4	17,9	15,5
Dbłość o estetykę; Care of aesthetic qualities	2,9	7,5	13,0	3,6	6,9
Blisko aglomeracji Commune's proximity to urbanized area	2,9	5,0	34,8	32,1	17,2
Byłe tereny niemieckie, wizyty byłych mieszkańców Former German areas, visits of ex-inhabitants	0,0	0,0	0,0	7,1	1,7
Lotnisko; Airport	0,0	0,0	0,0	7,1	1,7
Baza turystyczna; Tourist facilities	14,7	0,0	47,8	7,1	15,5
Brak atrakcji turystycznych; No tourist attractions	5,9	0,0	0,0	0,0	1,7

* – Objaśnienie skrótów nazw euroregionów; Abbreviations for the Euroregions names: N – Nysa, SNB – Sprewa-Nysa-Bóbr, PEV – Pro-Europa-Viadrina, P – Pomercania, R – razem euroregiony; total Euroregions

W tym przypadku wójtowie i burmistrzowie bardzo mocno akcentowali walory krajobrazowe i architektoniczne gmin przygranicznych (92,2% gmin), położenie w strefie przygranicznej (26,7%) oraz blisko aglomeracji (17,2%). Respondenci wskazali również na możliwości budowy nowej bazy hotelowej i turystycznej (15,5% gmin).

Posiadanie zasobów jest bardzo ważnym atutem gmin przygranicznych, ale często niewystarczającym w przyciąganiu kapitału z kraju i zagranicy. W Polsce istnieje dużo przykładów na to, że w wielu gminach, mimo posiadania cennych zasobów lokalnych, notuje się zastój społeczno-gospodarczy. Przyczyna tkwi w braku pomysłów i aktywności ludzi w wykorzystaniu tych zasobów w rozwoju przedsiębiorczości. Ponadto posiadanie zasobów, które można wykorzystać w aktywizacji społeczno-gospodarczej obszarów wiejskich jest bardzo ważnym atutem gmin, ale niestety bardzo często niewykorzystanym [GOTKIEWICZ i in. 2000; LEWCZUK (red.) 2002]. Mając to na uwadze w badaniach ważnym zagadnieniem było poznanie form promocji tych zasobów (tab. 5).

Tabela 5; Table 5

Formy promocji gminy dotychczas stosowane
Forms of commune's promotion practised so far

Wyszczególnienie Specification	Euroregiony* (%); Euroregions* (%)				
	N	SNB	PEV	P	R
Tak; Yes	97,6	95,0	97,6	93,9	96,4
Foldery o profilu gospodarczym, turystycznym, kulturalnym; Brochures (economic, tourist, cultural)	87,5	78,9	87,5	81,8	83,7
Udział w targach; Participation in fairs / exhibitions	22,0	39,5	22,0	39,4	34,1
Berlin	33,3	29,4	33,3	3,0	32,6
Poznań	33,3	17,6	33,3	9,1	32,6
Katowice	0,0	11,8	0,0	6,1	6,5
Inne; Other	33,3	41,2	33,3	24,2	39,1
Gadżety reklamowe, upominki Promotional gadgets and gifts	53,7	47,5	53,7	45,5	48,9
Reklamy; Advertising campaign	39,0	26,3	39,0	24,2	31,9
Plansze, plakaty; Billboards and posters	14,6	28,9	14,6	24,2	25,2
Filmy promocyjne; Promotional films	7,3	18,4	7,3	30,3	20,0
Strona internetowa; Website	41,5	68,4	41,5	66,7	60,0
Imprezy kulturalno-sportowe Cultural and sporting events	26,8	55,3	26,8	45,5	45,2
Działania w zakresie „public relations” Activities concerning „Public relations”	12,2	13,2	12,2	18,2	15,6
Własna gazeta; Local newspaper	0,0	2,6	0,0	0,0	0,7
Nie ma; None	0,0	5,0	0,0	6,1	3,6

* – Objaśnienie skrótów nazw euroregionów; Abbreviations for the Euroregions names: N – Nysa, SNB – Sprewa-Nysa-Bóbr, PEV – Pro-Europa-Viadrina, P – Pomerania, R – razem euroregiony; total Euroregions

Z badań wynika, że w 96,4% gmin były stosowane różne formy promocji. Najbardziej popularną formą promocji w 83,7% gmin były foldery o profilu gospodarczym, turystycznym i kulturalnym. Do innych ważniejszych form promocji swoich gmin wójtowie i burmistrzowie zaliczyli:

- stronę internetową (60,0% gmin),
- gadżety reklamowe, upominki (48,9%),
- imprezy kulturalno-sportowe (45,2%),
- udział w targach zagranicznych i krajowych (34,1%),
- reklamy (31,9%),
- plansze, plakaty (25,2%),
- filmy promocyjne (20,0%).

Analiza form promocji wskazuje, że badane gminy posiadają bardzo różnorodny i bogaty system promocji zasobów. Ponadto 75,0% gmin przygranicznych posiada przygotowane oferty dla inwestorów krajowych i zagranicznych (tab. 6).

Tabela 6; Table 6

Przygotowane oferty dla inwestorów i ich forma
Offers prepared for investors and their forms

Wyszczególnienie Specification	Euroregiony* (%); Euroregions* (%)				
	N	SNB	PEV	P	R
Tak; Yes	83,3	72,5	68,0	72,7	75,0
Katalog ofert inwestycyjnych Catalogue of investment offers	62,9	53,3	70,6	41,7	56,6
Strona internetowa; Website	51,4	80,0	76,5	87,5	71,7
Foldery, publikacje w prasie Brochures, newspaper publications	31,4	23,3	35,3	33,3	30,2
Nie ma; None	16,7	27,5	32,0	27,3	25,0

* – Objaśnienie skrótów nazw euroregionów; Abbreviations for the Euroregions names: N – Nysa, SNB – Sprewa-Nysa-Bóbr, PEV – Pro-Europa-Viadrina, P – Pomerania, R – razem euroregiony; total Euroregions

Do najbardziej popularnych form oferty dla inwestorów wójtowie i burmistrzowie zaliczyli stronę internetową (71,7% gmin) oraz katalog ofert inwestycyjnych (56,6%). Ponadto 30,2% gmin posiada foldery i publikacje w prasie o swoich ofertach dla inwestorów. Zjawiskiem niepokojącym może być fakt, że co czwarta badana gmina nie posiada żadnych ofert dla inwestorów. Może mieć to ujemne konsekwencje dla rozwoju przedsiębiorczości w tych gminach.

Z badań wynika, że 61,4% gmin posiada system obsługi inwestorów (tab. 7). Spośród gmin posiadających system obsługi inwestorów w co drugiej gminie istnieje specjalnie wyznaczona osoba do kontaktów z inwestorami. Z badań wynika, że 38,6% gmin nie posiada żadnego systemu obsługi inwestorów. Może to mieć ujemne konsekwencje w pozyskiwaniu inwestorów i kapitału z zewnątrz, a zwłaszcza z zagranicy.

Tabela 7; Table 7

System obsługi inwestorów w badanych gminach
Service system for investors in surveyed communes

Wyszczególnienie Specification	Euroregiony* (%); Euroregions* (%)				
	N	SNB	PEV	P	R
Tak; Yes	72,5	60,0	68,0	57,1	61,4
Oferta inwestycyjna dotycząca gminy Commune-related investment offer	24,1	37,5	70,6	50,0	20,5
Osoba do kontaktów; Contact person	89,7	83,3	76,5	87,5	52,0
Wójt; Borough leader	3,4	4,2	35,3	6,3	3,1
Nie ma; None	27,5	40,0	32,0	42,9	38,6

* – Objaśnienie skrótów nazw euroregionów; Abbreviations for the Euroregions names: N – Nysa, SNB – Sprewa-Nysa-Bóbr, PEV – Pro-Europa-Viadrina, P – Pomerania, R – razem euroregiony; total Euroregions

Wcześniej wykazano, że gminy zachodniego pogranicza Polski posiadają określone zasoby, zwłaszcza przyrodniczo-kulturowe, które mogą być wykorzystane

ne w rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. Jednak rozwój przedsiębiorczości w oparciu o zasoby lokalne jest problemem dość złożonym i trudnym do realizacji. Wobec tego w badaniach własnych ważne było poznanie, kto pomaga mieszkańcom wsi i małych miast w zakładaniu i prowadzeniu firm.

W rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich ogromną rolę mogą odgrywać instytucje otoczenia biznesu o charakterze lokalnym i ponad lokalnym. Z badań wynika, że tylko w 26,8% gmin zachodniego pogranicza istnieją instytucje otoczenia biznesu (tab. 8). Wśród gmin posiadających instytucje otoczenia biznesu najbardziej popularną jest Forum Inicjatyw Gospodarczych (90,0% gmin) oraz lokalne stowarzyszenia kupieckie (66,5%). W ponad co drugiej gminie (58,1% gmin) funkcjonują również organizacje samorządu gospodarczego i kupieckiego. Inne instytucje otoczenia biznesu istnieją w co drugiej lub trzeciej gminie. Natomiast bardzo niekorzystnym zjawiskiem jest fakt, że aż 73,2% gmin zachodniego pogranicza nie ma instytucji otoczenia biznesu. W tej sytuacji trudno jest mówić o wspieraniu rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.

Tabela 8; Table 8

Institucje otoczenia biznesu istniejące na terenie gmin
Business environment institutions in a commune

Wyszczególnienie Specification	Euroregiony* (%); Euroregions* (%)				
	N	SNB	PEV	P	R
Tak; Yes	19,1	32,5	32,0	18,2	26,8
Organizacje samorządu gospodarczego i kupieckiego; Organizations of economic and commerce self-government	14,3	84,6	50,0	83,3	58,1
Lokalne stowarzyszenia kupieckie Local commerce associations	28,6	100,0	37,5	100,0	66,5
Organizacje samorządu pracodawców Organizations of employers' self-government	14,3	38,5	37,5	33,3	30,9
Forum Inicjatyw Gospodarczych Forum of Economic Initiatives	100,0	60,0	100,0	100,0	90,0
Związek pracodawców; Employers' association	0,0	40,0	0,0	0,0	10,0
Organizacje wspierania biznesu Business support organizations	42,8	38,5	37,5	33,3	38,0
Inkubatory przedsiębiorczości Business Incubators	0,0	60,0	37,5	50,0	36,9
Fundacje; Foundations	0,0	40,0	0,0	50,0	22,5
Nie ma; None	80,9	35,0	68,0	75,7	73,2

– Objaśnienie skrótów nazw euroregionów; Abbreviations for the Euroregions names: N – Nysa, SNB – Sprewa-Nysa-Bóbr, PEV – Pro-Europa-Viadrina, P – Pomerania, R – razem euroregiony; total Euroregions

Z badań wynika, że 69,7% wójtów i burmistrzów współpracuje z instytucjami otoczenia biznesu, które znajdują się w ich gminach (tab. 9). Do najczęściej stosowanych form współpracy należy wspólne opracowywanie planów gminnych (60,6% gmin). Do innych form współpracy wójtowie i burmistrzowie zaliczyli:

- finansowanie określonych programów, zleceń (33,3% gmin),
- udzielanie dotacji (24,2%),
- sprzedaż lub wynajem lokali użytkowych (6,1%).

Natomiast bardzo niekorzystnym zjawiskiem jest fakt, że aż 30,3% wójtów i burmistrzów nie współpracuje z instytucjami otoczenia biznesu, które znajdują się w ich gminach.

Tabela 9; Table 9

Formy współpracy gmin z instytucjami otoczenia biznesu
Forms of communes' cooperation with business environment institutions

Wyszczególnienie Specification	Euroregiony* (%); Euroregions* (%)				
	N	SNB	PEV	P	R
Tak; Yes	71,4	32,5	100,0	100,0	69,7
Udzielanie dotacji; Subsidizing	0,0	23,1	37,5	33,3	24,2
Finansowanie określonych programów, zleceń Financing particular programmes and agreements	40,0	23,1	50,0	33,3	33,3
Współpraca przy opracowywaniu planów gminnych Cooperative working out commune plans	60,0	69,2	50,0	66,7	60,6
Sprzedaż lub wynajem lokali użytkowych Selling or renting business premises	0,0	15,4	12,5	33,3	6,1
Nie współpracuje; No cooperation	28,6	20,0	0,0	0,0	30,3

* – Objasnienie skrótów nazw euroregionów; Abbreviations for the Euroregions names: N – Nysa, SNB – Sprewa-Nysa-Bóbr, PEV – Pro-Europa-Viadrina, P – Pomerania, R – razem euroregiony; total Euroregions

Jak wcześniej podkreślono, prawie co trzeci wójt i burmistrz nie współpracuje z instytucjami otoczenia biznesu w swojej gminie. Wobec powyższego tym wójtom i burmistrzom postawiono pytanie – czy wobec tego wspiera rozwój przedsiębiorczości w swojej gminie? Z badań wynika, że 70,6% tych wójtów i burmistrzów wspiera rozwój przedsiębiorczości w swoich gminach. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości odbywa się w następujących formach:

- spotkania z przedsiębiorcami (92,0% gmin),
- organizowanie szkoleń dla sektora małych i średnich przedsiębiorstw – MŚP (18,4%),
- współpraca z przedsiębiorcami (16,1%).

Warto podkreślić również fakt, że w ponad co trzeciej gminie (39,1% gmin) istnieje samodzielne stanowisko ds. promocji i rozwoju przedsiębiorczości.

W rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich szczególnie ważną rolę mogą odegrać instytucje i organizacje lokalne. Mając to na uwadze badanych wójtów i burmistrzów poproszono o ocenę sprawności działania instytucji i organizacji wiejskich w rozwoju przedsiębiorczości. W opinii respondentów ocena ta w odniesieniu do 49,3% gmin jest niska, zaś w 48,5% gmin średnia. Tylko w 2,2% badanych gmin oceniła sprawność instytucji wiejskich w rozwoju przedsiębiorczości jako wysoką. Oznacza to, że instytucje wiejskie potrzebują wsparcia od władz gminy i euroregionu w zakresie form i metod pracy na rzecz rozwoju przedsiębiorczości w lokalnych środowiskach.

W rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich ważnym zagadnieniem jest odpowiednia atmosfera i przychylny klimat dla ludzi aktywnych pod względem społeczno-gospodarczym. Właśnie w procesie tworzenia dobrego klimatu dla

ludzi przedsiębiorczych dużą rolę przypisuje się samorządom lokalnym [ROSNER 2000]. Z badań własnych wynika, że w ocenie wójtów i burmistrzów aktywność samorządu lokalnego w 63,7% gmin uzyskała ocenę średnią, zaś w 10,9% gmin niską. Tylko w co czwartej gminie aktywność samorządu lokalnego oceniono wysoko. Potwierdza to powszechnie znaną opinię, że samorzady lokalne nie w pełni spełniają oczekiwania społeczności wiejskich w dziedzinie wspierania rozwoju społeczno-gospodarczego środowisk lokalnych.

W procesie aktywizacji społeczno-gospodarczej obszarów wiejskich, a zwłaszcza rozwoju przedsiębiorczości ważna rola przypada także lokalnym liderom. W ocenie wójtów i burmistrzów aktywność liderów życia społeczno-gospodarczego w co drugiej badanej gminie (51,1% gmin) jest niska, zaś w 27,0% gmin średnia. Tylko w ponad co piątej badanej gminie (21,9%) aktywność lokalnych liderów została oceniona wysoko.

Uzyskane wyniki badań oceny aktywności instytucji i organizacji oraz lokalnych liderów życia społeczno-gospodarczego w gminach zachodniego pogranicza Polski wskazują, że aktywność ta jest zaledwie średnia. Instytucje wiejskie, organizacje i liderzy w okresie 15 lat transformacji ustrojowej nie w pełni zrozumieli swoją rolę we wspieraniu procesu aktywizacji społeczno-gospodarczej obszarów wiejskich. Poziom aktywności instytucji wiejskich, organizacji i liderów lokalnych jest stanowczo za niski w stosunku do ogromu zadań w dziedzinie przemian społeczno-gospodarczych na obszarach wiejskich zachodniego pogranicza. Jak wcześniej podkreślono obszary te borykają się z wieloma problemami, do rozwiązania których niezbędna jest aktywność całej społeczności lokalnej, a w pierwszej kolejności ich przedstawicieli, a więc instytucji i organizacji lokalnych oraz liderów. Należy podkreślić, że bierne oczekiwanie społeczności lokalnych na pomoc kogoś z zewnątrz, być może Unii Europejskiej, nie rozwiąże problemów bezrobocia, wadliwych struktur w rolnictwie i jego niskiej efektywności oraz rozwoju turystyki. Wydaje się, że rolą władz euroregionów zachodniego pogranicza Polski winno być uzmysłowienie instytucjom i organizacjom, a także liderom życia społeczno-gospodarczego gmin o ich funkcji edukacyjno-wychowawczej na rzecz rozwoju aktywności gospodarczej mieszkańców wsi. Mianowicie, ktoś tym społecznościom lokalnym musi uzmysłowić, że ich los znajduje się w ich rękach i że to właśnie oni muszą sami się zmobilizować do działań w nowej rzeczywistości społeczno-politycznej i gospodarczej.

W aktywizacji społeczno-gospodarczej mieszkańców wsi, a zwłaszcza w rozwoju przedsiębiorczości niezbędna jest także pomoc władz lokalnych, a więc urzędu gminy. Mając to na uwadze w badaniach własnych ważne było poznanie – kto w gminie pomaga ludziom rozwijać działalność gospodarczą. W opinii wójtów i burmistrzów na pierwszym miejscu plasuje się urząd gminy² (1,69 pkt. w skali pięciopunktowej). W dalszej kolejności respondenci uszeregowali banki (1,76 pkt.) i samorząd lokalny (1,96 pkt.).

W rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich ważną rolę odgrywa również system ulg i preferencji podatkowych dla podmiotów gospodarczych, który winien być opracowany i funkcjonować oraz na bieżąco doskonalony w każdej gminie. Z wypowiedzi badanych wójtów i burmistrzów wynika, że system taki istnieje w 71,7% gmin zachodniego pogranicza. W pozostałych gminach (28,3%) takiego systemu nie ma.

² Skala: 1 – najwyższa, 5 – najniższa.

Rodzaje ulg i preferencji dla podmiotów gospodarczych w gminach zachodniego pogranicza przedstawiono w tabeli 10. Z badań wynika, że w największej liczbie gmin stosowane jest umorzenie podatków (62,9% gmin), opłaty dokonywane w ratach (50,9%) oraz czasowe odroczenia opłat za dzierżawę (50,2%). Z kolei w ponad co trzeciej gminie (38,6%) stosuje się procentowe zmniejszenie podatków. Należy podkreślić, że stosowany w praktyce system ulg i preferencji dla podmiotów gospodarczych stwarza klimat sprzyjający dla rozwoju przedsiębiorczości. Wpływ tego systemu na wzrost liczby zatrudnionych w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw oraz liczby nowych firm i zwiększenie wpływu do budżetu gmin analizowało 25,4% badanych wójtów i burmistrzów.

Tabela 10; Table 10

Rodzaje ulg i preferencji dla podmiotów gospodarczych
Forms of reliefs, concessions and preferential treatment for economic entities

Wyszczególnienie Specification	Euroregiony* (%); Euroregions* (%)				
	N	SNB	PEV	P	R
Czasowe odroczenie opłat dzierżawy Temporary lease repayment deferment	20,0	60,0	63,2	57,7	50,2
Opłaty dokonywane w ratach Repayment by instalments	68,0	40,0	42,1	53,8	50,9
Umorzenie podatków; Remitted taxes	68,0	57,5	68,4	57,7	62,9
Procentowe zmniejszenie podatków Percentage tax reduction	32,0	35,0	52,6	34,6	38,6
Zatrudnianie osób bezrobotnych Employing the unemployed	40,0	47,5	47,6	50,0	46,3

* – Objaśnienie skrótów nazw euroregionów; Abbreviations for the Euroregions names: N – Nysa, SNB – Sprewa-Nysa-Bóbr, PEV – Pro-Europa-Viadrina, P – Pomerania, R – razem euroregiony; total Euroregions

W badaniach własnych ważne i interesujące było poznanie skutków oddziaływania systemu ulg i preferencji na budżet gminy oraz lokalny rozwój gospodarczy. Generalnie pozytywny wpływ tego systemu odnotowano w co czwartej badanej gminie. W gminach odnotowano zmniejszenie bezrobocia (47,1% gmin) oraz wzrost liczby nowych firm (41,2% gmin). Wydaje się, że takie systemy wspierania powstawania i rozwoju nowych firm na obszarach wiejskich są bardzo potrzebne. Istnieje jednak pilna konieczność bieżącej oceny skutków funkcjonowania takiego systemu w celu jego permanentnego doskonalenia, jako narzędzia rozwoju społeczno-gospodarczego gmin.

W rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich ważną rolę mogą odegrać istniejące firmy z kapitałem zagranicznym. Rola ta polega nie tylko na tworzeniu nowych miejsc pracy, ale głównie na transferze nowych technologii, a także upowszechnianiu pewnych wzorców, doświadczeń i zachowań innowacyjnych. Mając to na uwadze w badaniach własnych ważne było poznanie – czy w gminach zachodniego pogranicza Polski istnieją firmy z kapitałem zagranicznym i jaka jest ich rola w rozwoju obszarów wiejskich? Stwierdzono, że w 62,8% badanych gmin istnieją firmy z kapitałem zagranicznym (367 firm). Średnio w badanej gminie znajduje się 4,7 firm z wahaniami od 1 do 17 firm. Rodzaje branż w których działają firmy z kapitałem zagranicznym przedstawiono w tabeli 11.

Tabela 11; Table 11

Rodzaje branż w których działają firmy z kapitałem zagranicznym
 Trades in which foreign capital companies operate

Branża Trade	Euroregiony* (%); Euroregions* (%)				
	N	SNB	PEV	P	R
Górnictwo; Mining	3,8	5,0	0,0	4,0	4,9
Agrobiznes; Agrobusiness	7,7	32,5	77,8	100,0	71,6
Motoryzacyjno-elektryczna Automotive and electrical	7,7	12,5	0,0	4,0	9,9
Drzewna; Timber	3,8	20,0	77,8	16,0	34,6
Metalurgiczna; Metallurgical	7,7	10,0	27,8	12,0	17,3
Budownictwo; Building	3,8	20,0	50,0	28,0	32,1
Odzież; Clothing	3,8	2,5	22,2	4,0	8,6
Obuwnicza; Shoe	0,0	10,0	16,7	0,0	8,6
Spożywcza; Food	11,7	2,5	22,2	4,0	11,1
Plastyka; Plastics	0,0	5,0	5,6	0,0	3,7
Szkoło; Glass	0,0	2,5	5,6	0,0	2,5
Meblowa; Furniture	0,0	12,5	33,3	8,0	16,0
Papiernicza; Paper-making	0,0	0,0	16,7	0,0	3,7
Transport; Transportation	0,0	0,0	16,7	0,0	3,7
Inne; Others	50,0	27,5	94,4	100,0	86,4

* – objaśnienie skrótów nazw euroregionów; Abbreviations for the Euroregions names: N – Nysa, SNB – Sprewa-Nysa-Bóbr, PEV – Pro-Europa-Viadrina, P – Pomerania, R – razem euroregiony; total Euroregions

Z badań wynika, że do najbardziej popularnych branż, w których działają firmy zagraniczne, należy agrobiznes (71,6% gmin), przemysł drzewny (34,6%) i budownictwo (32,1%). Do innych, również popularnych branż należy zaliczyć:

- branżę metalurgiczną (17,3%),
- meblarstwo (16,0%),
- spożywcą (11,1%),
- motoryzacyjno-elektryczną (9,9%).

Analizując firmy z kapitałem zagranicznym na zachodnim pograniczu warto zwrócić również uwagę na ich wielkość. Z danych wynika, że zdecydowana większość firm są to mikroprzedsiębiorstwa lub przedsiębiorstwa małe. Stwierdzono, że 22,4% ogółu firm z kapitałem zagranicznym to mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające od 1 do 5 osób. Z kolei co czwarta firma (25,5%) zatrudniała od 6 do 15 osób. Tylko 18,1% ogółu firm zatrudniało powyżej 100 osób. Zatrudnienie w pozostałych firmach było dość zróżnicowane.

Podsumowanie i wnioski

Analiza szans i barier rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich zachodniego pogranicza Polski pozwala na następujące podsumowanie i wnioski:

1. W opinii wójtów i burmistrzów 30,9% gmin zachodniego pogranicza Polski posiada sprzyjające warunki dla rozwoju przedsiębiorczości. Natomiast w 62,6% gmin warunki te zostały ocenione jako „raczej sprzyjające”. Oznacza to, że badane gminy posiadają określone zasoby, które winny być zidentyfikowane i wykorzystane w procesie aktywizacji społeczno-gospodarczej obszarów wiejskich. W opinii 41,8% wójtów i burmistrzów największym zasobem są duże walory krajobrazowe i architektoniczne, które można wykorzystać w rozwoju turystyki i agroturystyki. Ważność tego problemu wynika również z faktu, że przyszłościowa strategia rozwoju gmin zachodniego pogranicza jest ściśle związana z rozwojem turystyki na obszarach wiejskich. Do innych zasobów gmin zaliczono także ich położenie w pobliżu granicy niemieckiej (38,5% gmin), co można wykorzystać w rozwoju przedsiębiorczości.
2. W społeczno-gospodarczym rozwoju obszarów wiejskich, a zwłaszcza rozwoju przedsiębiorczości, bardzo ważnym zagadnieniem jest umiejętność promocji zasobów lokalnych. Z badań wynika, że w 96,4% gmin były stosowane różne formy promocji zasobów gmin, które mogą przyciągnąć inwestorów krajowych i zagranicznych. Ponadto 75,0% gmin przygranicznych posiada katalogi ofert inwestycyjnych. Jednak niepokojącym zjawiskiem jest fakt, że co czwarta badana gmina nie posiada żadnych ofert dla inwestorów. Może mieć to ujemne konsekwencje dla rozwoju przedsiębiorczości w tych gminach. Jednocześnie blisko 40,0% badanych gmin nie posiada żadnego systemu obsługi inwestorów. W tej sytuacji trudno mówić o pozyskiwaniu inwestorów i kapitału z zewnątrz, a zwłaszcza z zagranicy.
3. W rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich zachodniego pogranicza ważną rolę mogą odegrać istniejące firmy z kapitałem zagranicznym. Rola ta winna polegać nie tylko na tworzeniu nowych miejsc pracy, ale głównie na transferze nowych technologii, a także upowszechnianiu pozytywnych wzorców, doświadczeń i zachowań innowacyjnych przedsiębiorców. Stwierdzono, że średnio w badanej gminie zachodniego pogranicza znajduje się 4,7 firm z kapitałem zagranicznym z wahaniami od 1 do 17 firm. Do najbardziej popularnych branż, w których działają firmy z kapitałem zagranicznym, należy zaliczyć agrobiznes (71,6% gmin), przemysł drzewny (34,6%) i budownictwo (32,1%).
4. Dużą rolę w rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich mogą odegrać instytucje otoczenia biznesu o charakterze lokalnym i ponad lokalnym. Stwierdzono, że tylko w 26,8% gmin zachodniego pogranicza istnieją instytucje otoczenia biznesu. Do najbardziej popularnych instytucji należy Forum Inicjatyw Gospodarczych, lokalne stowarzyszenia kupieckie oraz organizacje samorządu gospodarczego i kupieckiego. Bardzo niekorzystnym zjawiskiem jest fakt, że prawie co trzeci wójt i burmistrz nie współpracuje z instytucjami otoczenia biznesu, które znajdują się w ich gminach. Wynika stąd, że gminy zachodniego pogranicza Polski są ubogie w instytucje wspierania rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.
5. W rozwoju przedsiębiorczości ważna rola przypada lokalnym instytucjom i organizacjom oraz liderom życia społeczno-gospodarczego, zwłaszcza w tworzeniu dobrej atmosfery i przychylnego klimatu dla ludzi aktywnych

i przedsiębiorczych. Z badań wynika, że aktywność tych instytucji w opinii wójtów i burmistrzów jest zaledwie średnia, a w wielu przypadkach nawet niska. Jest to fakt bardzo niepokojący, jeżeli weźmiemy pod uwagę wiele problemów nierozwiązanych w gminach. Do problemów tych należy zaliczyć duże bezrobocie, wadliwe struktury i niski poziom rozwoju rolnictwa, konieczność tworzenia nowych funkcji rozwoju gmin, a zwłaszcza w dziedzinie rozwoju turystyki. W rozwiązywaniu tych problemów nie może zabraknąć aktywności społeczności lokalnych i ich przedstawicieli. Wydaje się, że rolą euroregionów zachodniego pogranicza Polski winno być między innymi uzmysłowienie instytucjom i organizacjom lokalnym, a także liderom życia społeczno-gospodarczego gmin o ich funkcji edukacyjno-wychowawczej na rzecz rozwoju aktywności gospodarczej mieszkańców wsi i małych miast.

Literatura

DUCKOWSKA-MAŁYSZ K. (red.). 1993. *Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich. W stronę wsi wielofunkcyjnej*. IRWiR PAN, Warszawa: 241 ss.

GOTKIEWICZ W., BRODZIŃSKI Z., SZALKIEWICZ W. 2000. *Dodatkowe i alternatywne źródła dochodów na obszarach wiejskich*. Wyd. CROW-UWM, Olsztyn: 297 ss.

KŁODZIŃSKI M. 1999. *Aktywizacja gospodarcza obszarów wiejskich*. IRWiR PAN, Warszawa: 152 ss.

KŁODZIŃSKI M. (red.). 2000. *Rozwój przedsiębiorczości wiejskiej w warunkach integracji z Unią Europejską*. IRWiR PAN, AR w Szczecinie, Warszawa: 204 ss.

LEWCZUK A. (red.). 2002. *Przedsiębiorczość w rolnictwie i na obszarach wiejskich*. Wyd. CROW-UWM, Olsztyn: 347 ss.

LEWCZUK A., BINIEWICZ W. 2003. *Problemy społeczno-gospodarczego rozwoju obszarów wiejskich Euroregionu „Sprewa-Nysa-Bóbr” w opinii wójtów i burmistrzów gmin, w: Osiągnięcia transgranicznej współpracy polsko-niemieckiej w społeczno-gospodarczej aktywizacji obszarów wiejskich*. AR w Szczecinie i UWM w Olsztynie: 407–414.

ROSNER A. 2000. *Samorządy lokalne i ich wpływ na średnią i drobną przedsiębiorczość lokalną*. *Więć i Rolnictwo* 1: 27–41.

WIERZBICKI K., MICHNA W. 2000. *Szanse rozwoju wielofunkcyjnego wsi mazowieckiej, w: Możliwości wielofunkcyjnego rozwoju wsi polskiej w kontekście integracji z Unią Europejską*. SGGW, Warszawa, t. 110: 241–256.

Słowa kluczowe: szanse i bariery rozwoju przedsiębiorczości, wielofunkcyjny rozwój wsi, dodatkowe i alternatywne źródła dochodu, obszary wiejskie zachodniego pogranicza, renta położenia gmin, zasoby lokalne, instytucje otoczenia biznesu

Streszczenie

W pracy omówiono szanse i bariery rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich zachodniego pogranicza, ze szczególnym uwzględnieniem korzyści

położenia gmin oraz możliwości wykorzystania zasobów lokalnych. W badaniach przyjęto założenie, że współpraca transgraniczna może przyczynić się do racjonalnego zagospodarowania zasobów lokalnych w rozwoju przedsiębiorczości. Badania przeprowadzono pod koniec 2002 roku na obszarze działalności następujących euroregionów: „Nysa”, „Nysa-Sprewa-Bóbr”, „Pro-Europa-Viadrina” oraz „Pomerania”. W pracy wykorzystano wyniki badań uzyskane w trakcie przeprowadzonych wywiadów z zastosowaniem kwestionariusza z 140 wójtami i burmistrzami gmin położonych na obszarze wyżej wymienionych euroregionów. W opinii wójtów i burmistrzów 30,9% gmin zachodniego pogranicza posiada sprzyjające warunki dla rozwoju przedsiębiorczości, zaś 62,6% gmin „raczej sprzyjające”. Największym zasobem w 41,8% gmin są duże walory krajobrazowe i architektoniczne, które można wykorzystać w rozwoju turystyki i agroturystyki. Do innych zasobów gmin zaliczono także ich położenie w pobliżu granicy niemieckiej (38,5% gmin). W rozwoju przedsiębiorczości ważna rola przypada instytucjom otoczenia biznesu, organizacjom lokalnym oraz liderom życia społeczno-gospodarczego.

CHANCES AND BARRIERS OF ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT ON RURAL AREAS AT THE WESTERN BORDERLAND OF POLAND IN COMMUNE GOVERNORS' AND COMMUNE MAYORS' OPINIONS

Aleksander Lewczuk, Zbigniew Brodziński

Department of Agrobusiness and Environmental Economy,
University of Warmia and Mazury, Olsztyn

Key words: entrepreneurship development, chances and barriers, multifunctional rural development, supplementary and alternative income sources, rural areas, western borderland, commune location status, local resources, business environment institutions

Summary

Paper discussed the chances and barriers of enterprise development on rural areas at the western borderland of Poland, with particular emphasis put on commune location status and the possibilities of local resources utilization. The study based on assumption that the transborder cooperation might contribute to rational management of local resources in the process of enterprise development. The study was carried out at the end of 2002 on the area of following Euroregions activity: „Nysa”, „Nysa-Sprewa-Bóbr”, „Pro-Europa-Viadrina” and „Pomerania”. The paper contains the study results obtained at interviews (by a questionnaire form) with 140 commune governors and mayors of communes localized at the western borderland of Poland. In the opinions of commune governors and mayors in 30.9% communes exist favourable conditions to developing the enterprise, while in 62.6% communes there are „quite favourable” conditions to that. Main assets in the case of 41.8% communes consist in landscape and architectural values, which could be used in developing tourism and agrotourism. The other assets of communes included also their location in the proximity of Ger-

man border (38.5% communes). In the process of entrepreneurship development an important role play the business environment institutions, local organizations and the leaders of socio-economic life.

Prof. dr hab. Aleksander **Lewczuk**
Katedra Agrobiznesu i Ekonomii Środowiska
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski
Pl. Łódzki 2
10-957 OLSZTYN
e-mail: lewczuk@uwm.edu.pl